

AZ ÁRFOLYAMKOCKÁZATRÓL SZÓLÓ SZERZŐDÉSI FELTÉTEL TISZTESSÉGTELENSÉGÉNEK JOGSZABÁLYI KERETEI ÉS GYAKORLATA *

*Csiki Bence*¹

1. Bevezetés

A Kelet-közép európai országokban, de kiváltképpen a balti országokban és Magyarországon az ezredfordulótól kezdődően a lakossági fogyasztási hitelezés terén általánosan elterjedt az úgynevezett devizaalapú hitelezés. A svájci frank, euró, illetve japán jen alacsony kamatai miatt a fogyasztók egy jelentős része hosszú távon is előnyösnek és kiszámíthatónak tekintette a devizában történő eladósodást. Magyarországon 2004. és 2012. éve közötti időszakban 800 ezer devizaalapú fogyasztói kölcsönszerződést kötöttek, 2009. évére a háztartások által felvett hitelek 53 százaléka deviza alapú hitel volt, 2011. évére a deviza alapú hitelek értéke elérte a 10 milliárd euró összeget, amely megközelítőleg a magyar GDP 11 százalékos mértékének felelt meg². 2011. tavaszára 576 ezer háztartásnak, azaz közel kétfélmillió embernek volt lakáscélú jelzáloghitel, amelynek közel a fele deviza alapú kölcsön volt, mintegy 287 ezer háztartást és körülbelül egymillió magánszemélyt érintve, ezen túlmenően a gépkocsilízing szerződések 75 százaléka is deviza alapú volt, amelynek alanya mintegy 390 ezer lízingbevevő volt³.

A 2008. évében kirobbant világméretű pénzügyi válság által előidézett árfolyamemelkedés a deviza alapú hitelek adósai számára rendkívüli mértékű törlesztőrészlet-emelkedést okozott, amellyel összefüggésben az devizahitelezéssel legnagyobb mértékben érintett országokban, így hazánkban is a gazdasági válság általánosan kedvezőtlen hatásai mellett komoly társadalmi krízishelyzet is kialakult. Az országgyűlés törvénykezés útján kísérte meg a gazdasági és társadalmi válsághelyzetet megoldani, de legalábbis tüneteit enyhíteni, amely törekvés részben bizonyult eredményesnek. Az adósok, lízingbevevők egy jelentős része a devizahiteles törvények által előírt elszámolás lefolytatását követően is változatlanul vitatta az általuk kötött szerződések jogszabályoknak megfelelő jellegét. A deviza alapú szerződésekkel kapcsolatosan tömegesen indultak olyan peres eljárások a hazai bíróságok előtt, amely pertípusok – részben a kiérlelt joggyakorlat és rendezett jogszabályi környezet hiánya miatt – korábban nem ismert problémák elé állította a jogalkalmazókat. A bírósági eljárások során az egyik legfontosabb kérdésnek a deviza alapú kölcsön- és lízing szerződések körében az árfolyamkockázat

---

* DOI 10.21867/KjK/2022.4.2.

¹Dr. Csiki Bence, bírósági írásmunka, Debreceni Járásbíróság

²Fazekas Judit (2016/4): Gondolatok a devizaalapú hitelszerződések jogi háttéréről és a tisztességtelenség általános szerződési feltételek érvénytelenségi kontrolljáról. *Jog-Állam-Politika*. 73.

³KSH Statisztikai Tükör 2011/77 (2011. november 27.)

jellegéről a fogyasztó részére adott tájékoztatás mint általános szerződési feltétel tisztességtelenségének, ezzel összefüggésben a szerződések teljes vagy részbeni érvénytelenségének kérdése bizonyult.

A cikk két részben kívánja bemutatni a devizahiteles válság kialakulásának gazdasági, jogi hátterét, a válság kialakulását követően a jogalkotó által adott válaszokat, illetve a devizahiteles törvények által előírt elszámolás lefolytatását követően fennmaradt jogviták jellegét, az árfolyamkockázatról szóló szerződéses rendelkezéssel kapcsolatosan indult perek eljárásjog és anyagi jogi kereteit, a tisztességtelenség bizonyításának gyakorlati problémáit, az ítékezés egységességének hiányát, továbbá azon okokat, amelyek miatt a közelmúltig nem volt nyújtható hathatós védelem a fogyasztók részére az árfolyamkockázat hatásait illetően a hazai jogszabályi környezetben.

2. A devizahiteles válság kialakulása

A deviza alapú hitelezés elterjedéséhez a lakosság fogyasztási igényeinek növekedésén, a pénzintézetek hitelezési hajlandóságán túlmenően hozzájárult, hogy a deviza alapú hitelek kamata tartósan jóval alacsonyabbnak bizonyult a forint alapú hitelekhez képest, valamint, hogy az állam 2003-ban gyakorlatilag megszüntette a forint alapú lakáscélú hitelek kamattámogatási konstrukcióját⁴. A lakossági devizahitelezés alapját a 2001. évben bevezetett devizaliberalizációs intézkedések teremtették meg, amelyek lehetővé tették a határokon átnyúló tőke mozgást és devizahitelezést, társulva egy lebegő árfolyamrendszer bevezetésével⁵. A deviza alapú kölcsön szerződések piaci bevezetését megelőzően azok tartalmával, rendes vagy rendellenes lebonyolódásával kapcsolatosan sem az ilyen pénzügyi terméket értékesítő bankok és más pénzügyi intézmények, sem az ezeket igénybe vevő adósok nem rendelkeztek kellő tapasztalattal⁶.

A devizaalapú kölcsön- és lízing szerződéseket a forint alapú szerződésektől az különbözteti meg, hogy amíg a forint alapú szerződések esetében az adós ugyanazon pénznemben törlesztési tartozását, mint amelyben azt fölvette, addig a deviza alapú szerződések esetében a kölcsönösszeget, illetve lízingdíjat devizában – jellemzően euróban, svájci frankban, japán jenben – határozták meg, ugyanakkor folyósítása és a tényleges törlesztése a teljesítés helyének pénznemében, Magyarországon forintban történt. A konstrukció sajátossága az árfolyam-változásból eredő nagyfokú kockázat. A Polgári Törvénykönyv keretszabályaitól a szerződő felek szabályozás diszpozitív jellege folytán szabadon eltérhettek és létrehozhattak olyan atipikus, származtatott

⁴ Amíg 2003-2009. éve közötti időszakban a forint kamata évi 9-11 százalék, addig a svájci frank kamata évi 0,25-0,32 százalék, az euró évi 2-4 százalék közötti sávban mozgott.

⁵ Az Országgyűlés Alkotmányügyi, Igazságügyi és Ügyrendi Bizottságának jelentése a 2002-2010. éve közötti lakossági deviza eladósodás okainak feltárásával feltárásáról, valamint az esetleges kormányzati felelősség vizsgálatáról.

⁶ Az Alkotmánybíróság 34/2014. (XI. 14.) számú határozatának indokolása

konstrukciókat, mint a devizaalapú kölcsön-, vagy lízingszerződés. Jogszabályi tilalom hiányában a felek szabadon határozhatták meg a kirovó pénznemet (szabad számolás elve)⁷.

A deviza-hitel és a deviza alapú hitel a devizakorlátozások megszüntetéséig hatályos szabályozás nem is különböztette meg. A devizáról szóló – 2001. december 31-ig hatályban volt - 1995. évi XCV. törvény 39. §-ának (9) bekezdése alapján a hitelintézet által, devizabelföldinek nyújtott devizahitelt a hitelintézet forintban bocsátja a hitelfelvevő rendelkezésére, kivéve, ha az közvetlenül importfinanszírozásra, vagy devizahitel törlesztésére szolgál, és ha a hitel folyósításának időpontja megegyezik az importtal kapcsolatos fizetési kötelezettség, illetve a hiteltörlesztés napjával. A devizáról szóló 1995. évi XCV. törvény végrehajtásáról 88/2001. (VI.15.) Korm. rendelet 5. §-ának (3) bekezdése alapján a felhatalmazott, hitelintézet által a devizabelföldinek nyújtott devizahitel a hitelfelvevő részére devizában is rendelkezésre bocsátható, amely szerint a devizahitel főszabálya a forintban történő folyósítás és törlesztés volt, amely megfelel a deviza alapú hitelnek.

A deviza kölcsön fogalmát első ízben a hitelválság kirobbanását követően a devizakölcsönök törlesztési árfolyamának rögzítéséről és a lakóingatlanok kényszerértékesítésének rendjéről szóló 2011. évi LXXV. törvény 1. §-a (1) bekezdésének 1. pontja határozta meg.

A 2002. és 2010. éve közötti időszakban a lakossági készpénz- és betétállomány 95,6 százalékkal nőtt, míg hitelállománya az öt és félszeresére bővült és megközelítette a 11 milliárd forintot, miközben az inflációs pálya 3,5 és 7,9 százalék közötti tartományban mozgott. A szabad felhasználású jelzáloghitelek értéke a 2005. évi 388 milliárd forintról 2010-re 2556 milliárd forintra nőtt, a háztartásoknak nyújtott fogyasztási hitelek 2004. és 2010. között 495 százalékkal nőttek⁸.

A 2008. évében kitört pénzügyi válság gazdasági világválsággá terebélyesedett, amely a nagy költségvetési hiány és a magas államadósság szintje miatt Magyarországot különösen súlyosan érintette⁹. A forint fizetőértéke jelentős mértékben csökkent a vezető valutákhoz képest, amelyek szintén jelentős mértékben veszítettek értékükből, ennek hatására – továbbá a szerződések egy részénél a hitelezők által egyoldalúan megemelt kamatmérték miatt – a devizaalapú kölcsön- és lízingszerződések adósainak, lízingbevevőinek a törlesztőrészek tekintetében főnálló fizetési kötelezettsége jelentős mértékben megnövekedett. A válságot súlyosbította a munkanélküliség megnövekedése, valamint a jövedelmek vásárlóértékének csökkenése is. Az adósok és lízingbevevők egy jelentős része a megemelkedett törlesztőrészeket nem tudta, illetőleg nem akarta tovább teljesíteni, amelynek

---

⁷ 6/2013. Polgári jogegységi határozat indokolási része

⁸ Lentner Csaba (2015/3): A lakossági devizahitelezés kialakulásának és konszolidációjának rendszertani vázlata. *Pénzügyi Szemle*.

⁹ Harmathy Attila (2016/11): Szerződésmódosítás – devizaalapú kölcsönszerződés. *Jogtudományi Közlemény*. 545.

következtében míg a Magyar Nemzeti Bank adatai alapján 2008. éve elején a teljes banki hitelállomány tekintetében a hitelek 3,14 százaléka nem volt teljesíthető, addig ez az arány 2011. év végére 14,77 százalékra emelkedett.

3. A devizahiteles törvények

Az Országgyűlés jogalkotás útján igyekezett a devizahiteles szerződések okozta társadalmi és gazdasági válsághelyzeten enyhíteni, azonban a jogszabályok csak a szerződések egy részére terjedtek ki, illetve az adósokra és lízingbevevőkre nézve terhes szerződéses rendelkezések csak egy részét érintették. A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (továbbiakban DH1 törvény)¹⁰ hatálya a 2004. május 1. napja és az a törvény hatálybalépésének napja, azaz 2014. július 18. napja között kötött deviza alapú hitel- kölcsön és pénzügyi lízingszerződésekre és olyan forint alapú szerződésekre terjedt ki, amelyek magunkban foglalták annak szerződéses lehetőségét, hogy a hitelező, illetve lízingbeadó a szerződés részét képező kamatot, költséget, díjat egyoldalúan megemelje – amely szerződéseket a törvény összefoglalóan fogyasztói kölcsönszerződéseknek nevezett el –, míg a törvény hatálya nem terjedt ki a hitelkártyához vagy fizetési számlához kapcsolódó és az állami kamattámogatással nyújtott lakáscélú forint alapú kölcsönszerződésre.

A DH1 törvény semmisnek nyilvánította¹¹ azon deviza alapú szerződésekben szereplő szerződéses kikötést, amely szerint pénzügyi intézmény a kölcsön-, illetve a lízingtárgy megvásárlásához nyújtott finanszírozási összeg folyósítására a vételi, a tartozás törlesztésére pedig az eladási vagy egyébként a folyósításkor meghatározott árfolyamtól eltérő típusú árfolyam alkalmazását rendelte (árfolyamrés). A törvény továbbá vélelmet állított föl¹² amellyel, hogy mind a deviza alapú, mind a forint alapú szerződésekben tisztességtelennek minősül azon szerződési kikötés, amely magában hordozza a kamat, költség, díj egyoldalú megemelésének lehetőségét. A szerződéses kikötés tisztességtelenségének vélelme megdöntése iránt a pénzügyi intézmény a törvényben meghatározott határidőben, speciális eljárási szabályok szerint pert indíthatott, a határidő elmulasztása esetén a szerződéses kikötés semmisének minősült, valamint a Magyar Nemzeti Bank maga is indíthatott közérdekű keresetet bizonyos szerződések tekintetében a tisztességtelenség megállapítása iránt. A peres eljárások eredményeként valamennyi pénzintézet által alkalmazott, az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét magában hordozó szerződéses kikötés semmisnek bizonyult.

¹⁰ Az Országgyűlés a 2014. július 4-ei ülésnapján fogadta el, és 2014. július 18-án hirdették ki.

¹¹ DH1 törvény 3. §-ának (1) bekezdése

¹² DH1 törvény 4. §-ának (1) bekezdése

A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (továbbiakban DH2 törvény)¹³ meghatározta, hogy a pénzügyi intézményeknek az árfolyamrés alkalmazásából és az egyoldalú szerződésmódosításból fakadó és a fogyasztókra nézve tisztességtelenül felszámított összeget milyen módon és határidőben számolják el a szerződésekből fakadó tartozások összegével szemben. A törvény megteremtette az elszámolásokkal kapcsolatos jogorvoslati rendszert a pénzügyi intézményhez intézett panasz, Pénzügyi Béléltető Testület előtti eljárás, illetve egy bírósági perenkívüli eljárás formájában, amelynek igénybevételét, vagy elmulasztását követően az elszámolás a törvény szerint felülvizsgáltként minősült.

Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (továbbiakban DH3 törvény)¹⁴ a deviza alapú szerződésekből fakadó követelések összegét forintban meghatározott követelésre változtatta át, amely svájci frank hiteleknél 256,5 forintos, az euró hiteleknél 308,97 forintos, míg a japán jen hiteleknél 2,163 forintos árfolyamon történt meg.

A törvénykezési folyamat ezen irányának lezárultával megállapítható, hogy a jogalkotó utólag kiküszöbölte és orvosolta a folyósított kölcsön, illetve a meghatározott törlesztőrészetek összegében jelentkező tisztességtelen különmemű deviza árfolyamokat és a tisztességtelen egyoldalú kamat-, költség- és díjmelést lehetővé tevő, egyedileg meg nem tárgyalta, illetve általános szerződési feltételeket¹⁵, ezzel a jogalkotó jelentős mértékű segítséget nyújtott az adósoknak és lízingbevevőknek a gazdasági válság okozta nehézségek leküzdéséhez, azonban a törvények hatálya nem terjedt ki valamennyi szerződéstípusra, így többek között a hitelkártya használatával kötött kölcsönszerződésekre, valamint az árfolyamváltozásból eredő terhek további növekedésétől ugyan megvédte a fogyasztókat, azonban a kölcsön folyósításkor, illetve a lízingszerződés megkötésekor alkalmazott árfolyam és a forintosítás időpontjában alkalmazott árfolyam közötti különbség változatlanul az adósokat, illetve a lízingbevevőket terhelte, amelynek összege nagyobbak bizonyult az árfolyamrés és egyoldalú szerződésmódosításból fakadó tisztességtelenül felszámított összegnél.

A deviza alapú szerződésekkel kapcsolatosan indult pereket a törvény az elszámolás felülvizsgálatának időpontjáig ugyan felfüggesztette¹⁶, azonban a perek döntő többsége ezt követően is folytatódott, sőt tömegesen indultak újabb peres eljárások. A joggyakorlat számára legnagyobb nehézséget a devizaalapú kölcsönszerződésekben alkalmazott általános szerződési feltételek

¹³ Az Országgyűlés a 2014. szeptember 24-ei ülésnapján fogadta el, és 2014. október 6-án hirdették ki.

¹⁴ Az Országgyűlés a 2014. november 25-ei ülésnapján fogadta el, és 2014. december 5-én hirdették ki.

¹⁵ 1/2016. Polgári jogegységi határozat indokolási része

¹⁶ DH1 törvény 16. §-ának (1) bekezdése

tisztességtelenségének értelmezése jelentette. A deviza alapú szerződések két általánosan alkalmazott kikötése – az árfolyamkockázat lehetősége, illetve az egyoldalú szerződésmódosítás joga – volt azon két elvi kérdés, amellyel kapcsolatosan leginkább felmerült a tisztességtelenség vizsgálatának szükségessége. A devizahiteles válság kirobbanása előtt csekély számban születtek tisztességtelen szerződési kikötéseket kapcsolatosan bírósági döntések, míg a válság kitörését követően jelentős mértékben növekedtek a deviza alapú kölcsön szerződésekkel kapcsolatos perek, az Országos Bírósági Hivatal statisztikája szerint 2010. és 2014. éve között országosan 11 860 keresetet nyújtottak be devizaalapú kölcsönszerződések érvénytelenségének megállapítása iránt¹⁷.

Az árfolyamrés, illetve az egyoldalú szerződésmódosítás alkalmazásából fakadó tisztességtelenül felszámított összeg fogyasztóval szemben történő elszámolását, valamint a deviza alapú kölcsönösszeg forintra történő átváltását követően - kifejezett jogszabályi rendelkezés hiányában - gyakorlati és elméleti kérdésként merült föl a jogalkalmazásban, hogy a DH törvények hatása olyan mértékű, jogalkotó által végzett tömeges szerződésmódosításnak minősül, amelyet követően az eredeti szerződések érvénytelensége nem is vizsgálható, avagy sem.

A bírói gyakorlatot orientáló és elemző bírósági fórumok akként foglaltak állást, hogy a felülvizsgált elszámolás eredménye a bíróságot a tisztességtelenül felszámított árfolyamrésből és a szerződés tisztességtelen egyoldalú módosításából származó túlfizetés, ezen címen a fogyasztónak visszajáró összeg vonatkozásában köti¹⁸, míg más, a fizetésre kiható tartalmú kikötés részleges érvénytelenségének megállapítása szükségképpen kihat a felülvizsgált elszámolás eredményére¹⁹. A pénzügyi adósokkal szemben fennálló követelésének alátámasztására a felülvizsgált elszámolás nem szolgálhat, mivel az elszámolásnak az adósok tartozására vonatkozó adatai nem kötik a perben eljáró bíróságokat, kizárólag a pénzügyi intézmény által a fogyasztó terhére a különmemű árfolyamok, valamint az egyoldalú kamat-, költség- és díjmelés alkalmazásával tisztességtelenül felszámított, és így az adósok által túlfizetett összeg az, ami további jogvita tárgyát már nem képezheti²⁰. Az árfolyamrésre vonatkozó szerződési kikötés és az árfolyamkockázatért viselt felelősséget telepítő szerződéses rendelkezés egymástól nem elválaszthatatlan szerződési feltételek. A DH1 törvény közvetlenül nem avatkozott be a korábban megkötött devizaalapú szerződéses jogviszonyokba²¹.

¹⁷ Fazekas Judit (2016/4): Gondolatok a devizaalapú hitelszerződések jogi háttéréről és a tisztességtelenség általános szerződési feltételek érvénytelenségi kontrolljáról. *Jog-Állam-Politika*. 80.

¹⁸ A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Értekezletének - a Bírósági Határozatok 2016/1. számában közzétett – III. 2. álláspontja.

¹⁹ A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2015. november 9-10. napján a Magyar Igazságügyi Akadémia tartott Országos Értekezletéről szóló emlékeztető III.2. pontja.

²⁰ BH2018. 282. (Kúria Pfv. VI. 21.459/2017.)

²¹ Gadó Gábor (2017/4): A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről. *Gazdaság és Jog*. 20.

Ennek oka az, hogy az érvénytelenség oka mindig a szerződés megkötésekor áll fenn, így annak kiküszöbölésére is csak a szerződés megkötésére visszamenő (ex tunc) hatállyal kerülhet sor, szemben a jogszabállyal való szerződésmódosítással, amely viszont – alkotmányossági megfontolásokból – csak a hatályba lépést követő időszakra kiterjedő (ex nunc) hatállyal érintheti a szerződés tartalmát²². A forintosításra a DH1 és a DH2 törvény szerinti részleges érvénytelenséget eredményező okokkal kapcsolatos önkéntes banki elszámolásokra és az annak részét képezően megállapított új törlesztő részletekre figyelemmel, a jövőre nézve került sor²³. A DH törvények nem orvosoltak ex nunc hatállyal valamennyi, a szerződésekben felmerülhető érvénytelenségi okot, illetve nem történt meg a szerződések jogszabály által történő módosítása sem, a forintosítás olyan sui generis jellegű módosítás, amely nem képezi akadályát az általa nem érintett szerződési feltételek esetleges érvénytelensége megállapításának²⁴.

A felülvizsgált elszámolás eredménye a bírósági eljárásokban azonban már nem volt vitássá tehető, mivel az adott perben csak az elszámolással nem érintett érvénytelenségi körben bekövetkezett vagyonomozgások rendezhetők, ezért amennyiben a fogyasztó arra hivatkozik, hogy a pénzügyi intézmény nem számolt el vele, pedig ez kötelezettsége lett volna és a fogyasztó a DH törvényekben előírt határidőben és módon nem érvényesítette az elszámolással kapcsolatos igényét, vagyis nem kérte a törvényben megjelölt speciális részleges érvénytelenségi okok jogkövetkezményeinek speciális eljárásban történő rendezését, úgy ezt már a perben nem érvényesítheti²⁵, az ilyen tartalmú keresetlevelet érdemi vizsgálat nélkül kell elutasítani²⁶.

4. A devizahiteles perek eljárásjogi keretei

4.1 Megállapítás iránti kereset

Az általános szerződési feltételek tisztességtelenségének kérdése alapvetően három pertípus során merülhet föl, amelyekből két esetben az adós lép föl felperesként. Az adós indíthat érvénytelenség megállapítása iránt pert a

---

²² Feljegyzés a Kúria devizahiteles pereket tárgyaló bíráinak 2016. november 28. napján tartott értekezletéről a DH1., a DH2 és a DH3 törvényeknek a hatályuk alá tartozó szerződések érvényességére gyakorolt hatása tárgyában.

²³ 1/2016. Polgári jogegységi határozat indokolási része

²⁴ A DH1, DH2 és a DH 3 törvény értelmezésével és gyakorlati alkalmazásával összefüggő bírósági kérdések tárgyában a Kúria Polgári Kollégiumában - 2015. június 22-én, 23-án, 29-én és július 2-án – a devizahiteles pereket tárgyaló kúriai bírák, valamint a főtanácsadók részvételével megtartott megbeszéléseken kialakított álláspontokról szóló Emlékeztető IV/14. pontja.

²⁵ A folytatódó devizahiteles érvénytelenségi perekkel kapcsolatban a bíróságok által felvetett kérdések, problémák megvitatása tárgyában 2015. szeptember 28-án megtartott Országos Civilisztikai Kollégiumvezetői Értekezletéről készült emlékeztető III.1. és 3.pontja.

²⁶ BH2017. 22. (Kúria Pfv. V. 20.477/2016.)

hitelezővel szemben. Amennyiben az adóssal szemben a szerződésből fakadó követeléssel kapcsolatosan végrehajtási eljárás van folyamatban, az adós a Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban Pp.) hatálybalépését megelőzően az 1952. évi III. törvény (továbbiakban rPp.) hatálya alatt szintén felperesként peres eljárást kezdeményezhetett végrehajtás megszüntetése, illetve korlátozása iránt a végrehajtást kérő hitelezővel mint alperessel szemben a járásbíróóság előtt²⁷.

A DH törvény 37. §-ának (1) bekezdése a megállapítás iránt – valamint a rPp. hatálya alatt a 2017. január 1. napját követően indított végrehajtás megszüntetése, illetve korlátozása iránti perekben – előterjesztett kereseti kérelmekkel kapcsolatosan speciális tartalmi követelményeket ír elő, amelyeknek a felperes keresete leginkább akkor felel meg, ha a fél az érvénytelenségi ok és annak alapjául szolgáló tények mellett megjelöli, hogy a szerződés teljes vagy részbeni érvénytelenségének megállapítását kéri; annak mely jogkövetkezményét, hogyan kéri alkalmazni; a tényállás körében megjelöli továbbá, hogy a szerződés és annak érvénytelen része alapján teljesítés történt-e; ennek alapján az alperesnek visszatérítési kötelezettsége áll-e fenn; amennyiben igen, ennek általa állított összegét meghatározza²⁸. Tétéles számítás, levezetés szükséges, mely a pénzügyi intézménytől kapott felülvizsgált elszámolás adatain alapul, illetve – a felülvizsgált elszámolás alkalmazhatóságának valamely egyéb – köztük az árfolyamkockázat tisztességtelenségével kapcsolatos – érvénytelenségi ok miatt történő vitatás esetén ezen adatokhoz viszonyítva kerül tétélesen meghatározásra. A szabályozásból következő jogalkotói szándéknak megfelelően ugyanis ezekben a perekben a felülvizsgált elszámolásnak kell lennie a kiinduló pontnak²⁹.

Az általános szerződési feltétel tisztességtelenségének megállapítása iránt nem csak a szerződést adósként vagy lízingbevevőként megkötő fogyasztó, hanem a szerződés mellékkötelezettjei, a kezes, a zálogkötelezett mint egyéb, jogilag érdekelt személyek is indíthatnak pert olyan mértékben, amennyiben ezt a jogi érdekük megalapozza³⁰. Érvényesség és hatályosság nyilvánítás iránti kérelmük akkor lehet megalapozott, ha a kérelem pontos összeget is tartalmaz a kezes, illetve a zálogkötelezett által a pénzügyi intézménynek teljesített

---

²⁷ Az új Pp. 2018. január 1. napján történt hatálybalépését követően az általános szerződési feltételek tisztességtelenségének megállapítása iránt indított perek immáron nem törvényszéki, hanem járásbíróági hatáskörbe tartoznak. Az új Pp. alapján már nem indítható végrehajtás megszüntetése, illetve korlátozása iránti per arra való hivatkozással, hogy a végrehajtás során érvényesíteni kívánt követelés érvényesen nem jött létre.

²⁸ Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása a fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben címmel 2015. november 23. napján tartott országos szakmai tanácskozáson elhangzottak anyagának III.2.3. pontja.

²⁹ A DH törvények hatálya alá tartozó szerződések érvénytelenségével kapcsolatos perekkel foglalkozó konzultációs testület 2016. június 8. napján tartott üléséről szóló emlékeztető 1. pontja.

³⁰ 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény 10. b) pontja és indoklása

összeghez igazodóan³¹, mivel mind a kezes, mind a zálogkötelezett kereseti kérelmére a DH2 törvény hatálya kiterjed³².

Ha adott esetben az elszámolás alapján a felperesként fellépő adós tartozik a hitelezőnek és ezért nem kéri az alperes marasztalását, ez nem lehet ok a kereset érdemi vizsgálat nélkül történő elutasítására³³, viszont tényállítás szintjén elvárható ennek összecszerű megjelölése³⁴, ebben az esetben a felperesnek meg kell jelölnie, hogy a szerződés érvényessé, vagy hatályossá nyilvánítását kéri-e, azt pontosan milyen tartalommal kéri, majd a felülvizsgált elszámolás adatainak alapul vételével le kell vezetnie az elszámolást, és ennek eredményét közölnie kell abban az esetben is, ha a végeredmény szerint az adós tartozik a hitelezőnek, de nem kell kifejezett kérelmet előterjesztenie a marasztalására³⁵.

Amennyiben a felperes keresete alakilag nem felel meg a DH2 törvény 37. §-ában foglalt követelményeknek, abban az esetben a bíróság érdemben nem vizsgálja a kereset megalapozottságát, hanem a keresetlevelet visszautasítja – a rPp. hatálya alatt indított perekben idézés kibocsátása nélkül elutasította –, vagy a pert megszünteti³⁶.

Az adós olyan általános szerződési feltétel tisztességtelenségének megállapítása iránt is indíthat pert, amelynek tisztességtelensége, így a szerződés részleges érvénytelensége nincs hatással a szerződésből fakadó fizetési kötelezettség összecszerűségére. Ilyen esetben nem követelhető meg a fogyasztótól, hogy kereseti kérelme megfeleljen a DH2 törvény 37. §-ában megfogalmazott követelményeknek³⁷, ugyanis nem zárható ki a megállapítási kereset előterjesztése abban az esetben, ha a teljesítés követelése fogalmilag kizárt³⁸. Azonban az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás mint szerződési feltétel tisztességtelenségének megállapítása minden esetben magával vonja a szerződésből fakadó fizetési kötelezettség összecszerűségének megváltozását,

---

³¹ A DH1 és DH2 törvény értelmezésével és gyakorlati alkalmazásával összefüggő bírósági kérdések tárgyában a Kúria polgári kollégiumában 2015. június 22-én, a devizahiteles pereket tárgyaló kúriai bírák, valamint a főtanácsadók részvételével megtartott megbeszélésen kialakított álláspontokról szóló emlékeztető II.5.2. pontja.

³² BH2017. 24. (Kúria Gfv. VII.30.298/2016.)

³³ A folytatódó devizahiteles érvénytelenségének perekkel kapcsolatban a bíróságok által felvetett kérdések, problémák megvitatása tárgyában 2015. szeptember 28-án megtartott Országos Civilisztikai Kollégiumvezetői Értekezletéről készült emlékeztető 3. pontja.

³⁴ Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása a fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben címmel 2015. november 23. napján tartott országos szakmai tanácskozáson elhangzottak anyagának III.3.4. pontja.

³⁵ A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2015. november 9-10. napján a Magyar Igazságügyi Akadémia tartott Országos Értekezletéről szóló emlékeztető 32. oldal.

³⁶ BH2016. 209. (Kúria Gfv. VII. 30.068/2016.)

³⁷ A DH1 és DH2 törvény értelmezésével és gyakorlati alkalmazásával összefüggő bírósági kérdések tárgyában a Kúria polgári kollégiumában 2015. június 22-én, a devizahiteles pereket tárgyaló kúriai bírák, valamint a főtanácsadók részvételével megtartott megbeszélésen kialakított álláspontokról szóló emlékeztető II.5.4. pontja

³⁸ Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása a fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben címmel 2015. november 23. napján tartott országos szakmai tanácskozáson elhangzottak anyagának III.3.2. pontja.

ezért ezen szerződési feltétel tisztességtelenségének megállapítására irányuló kereseti kérelem esetén a DH2 törvény 37. §-ának alkalmazása nem mellőzhető.

A DH2 törvény 37. §-a által megfogalmazott tartalmi követelmények teljesítése gyakorta jelentős nehézséget jelentenek az adósok számára, ezért az Európai Unió Bírósága előtt a hivatkozott jogszabályhellyel kapcsolatosan előzetes döntéshozatali eljárás volt folyamatban, amelynek eredményeként az Európai Unió Bírósága azt állapította meg, hogy az uniós szabályozással elvileg nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely az alapeljárásban irányadókhhoz hasonló különleges eljárási követelményeket állapít meg az olyan fogyasztók által indított keresetek vonatkozásában, akik a kölcsön folyósítására alkalmazandó árfolyam és a kölcsön törlesztésére alkalmazandó árfolyam közötti eltérésre vonatkozó feltételt tartalmazó, devizában nyilvántartott kölcsönszerződéseket kötöttek, feltéve hogy az ilyen szerződésben foglalt feltételek tisztességtelen jellegének megállapítása lehetővé teszi azon jogi és ténybeli helyzet helyreállítását, amelyben a fogyasztó e tisztességtelen feltételek hiányában lett volna³⁹.

Az adósok a DH2 törvény 37. §-a által támasztott követelmények mellözése érdekében gyakorta hivatkoznak arra, hogy a keresettel támadott szerződés nem tartozik a DH törvények hatálya alá, ezért nem szükséges a hivatkozott törvény szerinti kereseti kérelmet előterjeszteni, azonban amennyiben a bíróság felhívása ellenére a felperesként fellépő adós nem igazolja, hogy a perbeli kölcsönszerződést illetően készült elszámolás kézhezvételét követően vitatta volna az elszámolás szükségességét arra való hivatkozással, hogy a kölcsönszerződés nem tartozik a DH2 törvény hatálya alá, illetve, hogy az erre irányuló nyilatkozatát a hitelező irányában megtette volna, akkor köteles a DH2 törvény 37. §-ának (1) bekezdésében foglaltak szerint előterjeszteni kereseti kérelmét⁴⁰.

4.2. Szerződés nem létezésének megállapítása

A DH2 törvény 37. §-a szerződés létre nem jöttének megállapítása iránti kereseti kérelem előterjesztését nem zárja ki. Ezért a felperesként fellépő adós ilyen kereseti kérelmet az általános szabályok szerint előterjeszthet, annak nem képezi akadályát a DH2 törvény 37. §-ának speciális rendelkezése. Erre figyelemmel a keresetlevél érdemi vizsgálat nélkül történő elutasításának, vagy az eljárás megszüntetésének nincs helye⁴¹. Eljárásjogi szempontból az

³⁹ C-483/16. Számú (Sziber-ügy) ügyben 2018. május 31. napján hozott EUB ítélet

⁴⁰ A Kúria Dh. törvények hatálya alá tartozó szerződések érvénytelenségével kapcsolatos perekkel foglalkozó konzultációs testületének 2016. november 9. napján tartott ülésén készült emlékeztető II.1. pontja, valamint a folytatódó devizahiteles érvénytelenségi perekkel kapcsolatban a bíróságok által felvetett kérdések, problémák megvitatása tárgyában 2015. szeptember 28-án megtartott Országos Civilisztikai Kollégiumvezetőt Értekezletéről készült emlékeztető II.2. és III/2. pontja.

⁴¹ A folytatódó devizahiteles érvénytelenségi perekkel kapcsolatban a bíróságok által felvetett kérdések, problémák megvitatása tárgyában 2015. szeptember 28-án megtartott Országos Civilisztikai Kollégiumvezetői Értekezletéről készült emlékeztető II.1. pontja.

érvénytelenség megállapítása és a szerződés létrejöttének megállapítása iránti kereset egymással nem analóg, a DH2 törvény 37. §-a alapján nem zárható ki az, hogy a fél a szerződés létre nem jöttének megállapítása iránt keresetet terjesszen elő azzal, azonban, hogy ebben az esetben a megállapítási perek eljárásjogi feltételeire vonatkozó perrendtartási szabályoknak történő megfelelését a bíróságnak vizsgálnia kell az ügy érdemében⁴², azaz, hogy a kért megállapítás a felperes jogainak az alperessel szemben való megóvása végett szükséges legyen, és a felperes - a jogviszony természeténél fogva vagy a kötelezettség lejártának hiányában, illetve valamely más okból - ne követelhesen teljesítést⁴³. Az egyes jogcímek logikai sorrendet alkotnak, a bíróság általában ezt a sorrendet köteles követni, erre tekintettel először a szerződés létrejöttéről, vagy létre nem jöttéről kell állást foglalnia⁴⁴.

A fentiekre tekintettel nincs eljárásjogi akadálya annak, hogy az adós a szerződés nem létezésének megállapítása iránt indítson pert a szerződési feltétel tisztességtelenségének megállapítása helyett olyan okra történő hivatkozással, miszerint a szerződő felek között nem volt szerződéses konszenzus arra vonatkozóan, hogy az adós tartozását devizában tartsák nyilván, az ezen irányú kereseti kérelmek megalapozottságával kapcsolatos anyagi jogi kérdések a tisztességtelenséggel kapcsolatos fejezetben kerülnek kifejtésre.

4.3. Marasztalás iránti kereset

A hitelező maga is kezdeményezhet a szerződésből fakadó követelés megfizetése iránt marasztalási pert az adóssal szemben, amelynek oka lehet az, hogy a szerződést nem foglalták közjegyző által ellenjegyzett okiratba, így közvetlen végrehajtási eljárás az adóssal szemben a végrehajtási záradék kiállítása útján nem indítható⁴⁵. Ezen peres eljárások során az adós az általános szerződési feltétel tisztességtelenségére érvénytelenségi kifogás keretében hivatkozhat, amelynek nem akadálya az, ha az adós nem kérte a DH2 törvény szerinti elszámolást⁴⁶, az elszámolás elmaradása ugyanis nem akadálya annak, hogy a bíróság az ítélete indokolásában megállapítsa: a fogyasztó az árfolyamrészről, illetve egyoldalú szerződésmódosításból eredő túlfizetés összegével nem tartozik a pénzügyi intézménynek, és ennek figyelembevételével állapítsa meg az őt terhelő marasztalás összegét⁴⁷. A megtámadási kifogás elbírálható a helyi bíróság előtt folyó perben akkor is, ha

---

⁴² Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása a fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben címmel 2015. november 23. napján tartott országos szakmai tanácskozáson elhangzottak anyagának III.4. pontja.

⁴³ BH2018. 81. és BH2012. 294. indokolási része

⁴⁴ 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény indokolás 6. a) pont

⁴⁵ Ezen perek értékhátártól függően indulhatnak mind járásbíróság, mind törvényszék előtt, mind a régi, mind az új Pp. alapján.

⁴⁶ DH2. törvény 6. §-ának (3) és (12) bekezdése

⁴⁷ Emlékeztető a DH törvények hatálya alá tartozó szerződések érvénytelenségével kapcsolatos perekkel foglalkozó konzultációs testület 2016. november 9. napján tartott üléséről III.7. pont

önálló keresetként történő érvényesítése esetén a törvényszék bíróság hatáskörébe tartozna⁴⁸.

5. Az általános szerződési feltételek

A Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (továbbiakban rPtk.) 209. §-a 1977. évtől biztosította a jogi személy által használt, indokolatlan egyoldalú előnyt tartalmazó általános szerződési feltételek megtámadásának lehetőségét közérdekű kereset (actio popularis) útján. A szabályozás német mintára a született, mivel a nyugat-német jogrendszer az 1976. december 9. napján elfogadott Geschäftsbedingungen Gesetz (AGBG) törvényben vezette be az általános szerződési feltételek széles körű bírósági ellenőrzésének lehetőségét. A fogyasztói hitel jog szabályozásának megjelenése Magyarországon – szemben más nyugat-európai országokban – nem organikus fejlődés, hanem jogalkotói döntéssel magyarázható⁴⁹. A magyar szabályozás 1997. évében jelentősen módosult, melynek oka az volt, hogy az Európai Unióhoz történő csatlakozási felkészülés részeként átültették a fogyasztói szerződések tisztességtelen szerződési feltételeire vonatkozó 93/13 EGK tanácsi irányelv (továbbiakban irányelv) útmutatásait⁵⁰, illetve a GK 37. számú állásfoglalás több rendelkezését is jogszabályi szintre emelték⁵¹.

A szabályozás újabb módosítására a 2006. évi III. törvénnyel került sor, amely már kettős, eltérő tartalmú szabályozást tartalmazott a B2C (Business to Customer) típusú, magánszemélyekkel kötött szerződésekre vonatkozóan, ahol a tisztességtelen kikötés esetében ipso iure érvényesülő semmisségi jogkövetkezményt alkalmazott a B2B (Business to Business) típusú, vállalkozások között létrejött szerződésekre szemben, ahol fenntartotta az érvénytelenség megállapításához a megtámadási kötelezettséget⁵².

Az irányelv 3. cikkének (2) bekezdése alapján egy szerződési feltétel minden olyan esetben egyedileg meg nem tárgyalt feltételnek tekintendő, ha azt már előzetesen megfogalmazták, és ezért a fogyasztó nem tudta annak tartalmát befolyásolni, különösen az előzetesen kidolgozott szabványszerződések esetében.

⁴⁸ 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény 9. b) pont

⁴⁹ Szikora Veronika – Árva Zsuzsanna (2018) A fogyasztók védelmének új irányai és kihívásai a XXI. században. In: Varga Nelli: *A fogyasztói kölcsönszerződések jóerkölcsbe ütközése*. Debreceni Egyetem Állam- és jogtudományi karának kiadványa 112.

⁵⁰ Fazekas Judit (2016/4): Gondolatok a devizaalapú hitelszerződések jogi háttéréről és a tisztességtelenség általános szerződési feltételek érvénytelenségi kontrolljáról. *Jog-Állam-Politika*. 77.

⁵¹ Juhász Krisztina (2018/2): A tisztességtelen szerződési feltételek hivatalbóli vizsgálata. *Eljárásjogi szemle*.

⁵² A szabályozás megváltoztatásának oka az volt, hogy a Szombathelyi Városi Bíróságon az Ynos Korlátolt Felelősségű Társaság felperes és V.J. alperes között indult peres eljárás során a bíróság előzetes döntéshozatali kérelemmel fordult az Európai Bírósághoz, amelynek nyomán a C-302/04. számú ügyben hozott ítéletben az Európai Unió Bírósága utalt arra, hogy tisztességtelen feltételek megtámadásának kötelezettsége nem felel meg az irányelv előírásainak.

A hazai szabályozásban az általános szerződési feltétel fogalmát a rPtk. 209/C. §-a, majd a rPtk. 2006. március 1. napján történt módosítását követően a 205/A. §-ának (1) bekezdése határozta meg. Ennek alapján általános szerződési feltételnek minősült az a szerződési feltétel, amelyet az egyik fél több szerződés megkötése céljából egyoldalúan előre határozott meg, és amelynek meghatározásában a másik fél nem működhetett közre, illetőleg amelyet a felek egyedileg nem tárgyaltak meg. Ettől különbözik azon szerződési feltétel, amelyet az egyik fél egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül előre határoz meg. A különbség közöttük az, hogy az általános szerződési feltétel esetében az egyik fél a szerződési feltételt több szerződés megkötése céljából határozza meg, míg az egyoldalúan, előre meghatározott szerződési feltétel esetében nincs ilyen cél. Fogyasztói szerződésnek mindkét típusú szerződési feltétel részét képezheti⁵³.

A törvény 2006. március 1. napját követően történt módosítása⁵⁴ a korábbi joggyakorlatot jogszabályi szintre emelve kimondta, hogy az általános szerződési feltételnek a minősítés szempontjából közömbös a terjedelme, formája, rögzítésének módja, és az a körülmény, hogy a feltételek a szerződési okiratba szerkesztve vagy attól elválasztva jelennek meg⁵⁵. Az általános szerződési feltételnek nem fogalmi eleme az, hogy ténylegesen több szerződésben is alkalmazzák, hanem elegendő, ha az egyik szerződő fél egyoldalúan azzal a céllal határoz meg egy feltételt, hogy azt több szerződésben kívánja használni⁵⁶.

Az általános szerződési feltételek alkalmazása a szerződéskötési folyamatban ma már elkerülhetetlen, hiszen az egyedi szerződéses alkudozások a tömegméretű termék- és szolgáltatásnyújtást megbénítanák⁵⁷, lényegüket tekintve az ügyleti döntés fogyasztó általi meghozatalát megelőzően az ügyleti döntésre hatást gyakorló körülmények között helyezkednek el⁵⁸. Az általános szerződési feltételek alkalmazásának jogi problematikája kettős: a jogi szabályozásnak reagálnia kell a szerződéskötési technika megváltozására a tömeges szerződési kapcsolatok területén, másrészt ellensúlyoznia kell az általános szerződési feltételeket kidolgozó fél egyoldalú érdekérvényesítési törekvéseit, kezelni kell az egyoldalú szerződési feltételeket⁵⁹. A deviza alapú kölcsön- és lízingszerződések megkötése is, hasonlóan más tömegesen megkötött ügyletekhez hasonlóan a hitelező, lízingbeadó által elkészített

⁵³ 2/2011. PK vélemény indokolás 2. pont

⁵⁴ rPtk. 2006. március 1. napját követően hatályban volt 205/A. §-ának (3) bekezdése

⁵⁵ VÉKÁS LAJOS (2013): *A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV – MAGYARÁZATOKKAL*. BUDAPEST, WOLTERS, 500, 557. VALAMINT BH 2003.15. EBH 2011.2413.

⁵⁶ BDT 2009.2129, BDT 2012.2657

⁵⁷ Osztovis András (2011): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény magyarázata*. Budapest, Opten, 619.

⁵⁸ Zavadnyik József (2013/2.): *Az általános szerződési feltételek és a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok*. Versenytükr, IX. évfolyam, 46.

⁵⁹ Takáts Péter (2003/1): *Tájékoztatói kötelezettség, általános szerződési feltételek, biztosítás*. Biztosítási Szemle. 39.

üzletszabályzatban foglalt általános szerződési feltételek alkalmazásával történt, amelynek előnye a szerződéskötések megkötésének felgyorsítása volt, míg hátránya abban jelentkezett, hogy a „take it or leave it” elve mentén működő általános szerződési feltétel alkalmazása kizárta az egyéni alku lehetőségét, valamint a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazásával sújthatta a gyengébb szerződő felet, azaz a fogyasztót⁶⁰. A pénzügyi intézmények által kötött szerződések jellemzője, hogy a szerződés egyrészt egyedileg megtárgyalt, másrészt egyedileg meg nem tárgyalt részekből áll, továbbá a szerződés részét képezik - a szerződés tételes rendelkezése folytán - az ott megjelölt általános szerződési feltételek⁶¹.

A jogvita kereteit meghatározó jelentőséggel bír, hogy a per tárgyát képező szerződési kikötés általános szerződési feltételnek minősül-e, avagy sem, figyelemmel arra, hogy a tisztességtelenség megállapításának lehetősége is csak általános szerződési feltétel esetében áll fenn. A bizonyítási kötelezettség ebben az esetben alapvetően az általános szerződési feltételt használó, fogyasztóval szerződő felet terheli, a peres eljárás során őt terheli annak kötelezettsége, hogy bizonyítsa, miszerint a 2006. március 1. napját megelőzően hatályban volt szabályozás⁶² szerint a szerződési feltétel meghatározásában a másik fél közreműködött, míg a 2006. március 1. napját követően hatályba lépett rendelkezés⁶³ alapján a szerződési feltételt a felek egyedileg megtárgyalták, amely szabályt kell megfelelően alkalmazni abban az esetben is, ha a felek között vitás, hogy a fogyasztói szerződésben a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott szerződési feltételt a felek egyedileg megtárgyalták. Amennyiben a szerződő feleknek fennállt a reális lehetőségük arra, hogy a kikötéseik tartalmát érdemi megfontolás tárgyává tegyék, attól eltérjenek, és ez irányú igény esetén mód volt az előre megfogalmazott szerződési feltételek megfelelő módosítására, a szerződéses kikötések egyedileg megtárgyaltnak tekintendők⁶⁴. A bizonyítás sikertelensége esetében a fogyasztó hivatkozásának megfelelően a sérelmezett szerződési kikötést általános szerződési feltételnek kell tekinteni.

Amennyiben bizonyított, hogy a felek között olyan fogyasztói szerződés jött létre, mely egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül, előre meghatározott szerződési feltételt tartalmaz, vélelem szól amellett, hogy azt egyedileg nem tárgyalták meg. Ezt megdönteni pedig a fogyasztóval szerződő fél csak úgy tudja, ha minden kétséget kizáróan bizonyítja, miszerint a vele szerződő fél részére ténylegesen fennállt a szerződés tartalmi befolyásolásának lehetősége⁶⁵.

---

⁶⁰ Fazekas Judit (2016/4): Gondolatok a devizaalapú hitelszerződések jogi háttéréről és a tisztességtelenség általános szerződési feltételek érvénytelenségi kontrolljáról. *Jog-Allam-Politika*. 77.

⁶¹ 1/2016. Polgári jogegységi határozat indokolási része

⁶² régi Ptk. 209/D. §

⁶³ régi Ptk. 205/A. §-ának (2) bekezdése

⁶⁴ Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása a fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben címmel 2015. november 23. napján megtartott országos szakmai tanácskozáson elhangzottak anyagának IX. pontja.

⁶⁵ A 93/13/EGK irányelv 3. cikkének (2) bekezdése szerint olyan esetekben, amikor egy eladó vagy

Nem elegendő a vélelem megdöntéséhez, ha a rendelkezésre álló bizonyítékok csak azt igazolják, hogy a fogyasztó a szerződést, illetve az annak részét képező feltételeket azok tartalmát megismerve fogadta el⁶⁶.

Az általános szerződési feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha alkalmazója lehetővé tette, hogy a másik fél annak tartalmát megismerje, és ha azt a másik fél kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadta⁶⁷. A blankettaszerződések szövegezésében önmagában annak rögzítése, hogy a fogyasztó elolvasta, akaratával egyezően nyilvánította a szerződésben, illetve annak mellékleteiben foglaltakat, nem jelenti azt, hogy ezek egyedileg megtárgyalt szerződési feltételeknek tekintendők, vagyis e nyilatkozat a bizonyítási terhet nem fordítja meg, nem hárítja a fogyasztóra⁶⁸, mivel annak, hogy az általános szerződési feltétel a szerződés részévé váljék, csak egyik feltétele annak elfogadása, ha tehát az általános szerződési feltétel megismerhetővé tétele nem bizonyítható, akkor ennek a nyilatkozatnak nincs joghatása⁶⁹.

Azonban amennyiben az adós arra hivatkozik, hogy szerződéses nyilatkozatával ellentétben az általános szerződési feltételt (hirdetményt, üzletszabályzatot, kondíciós listát, stb..) hordozó okiratot ténylegesen nem vette át, nem ismerte meg, illetve nem fogadta el, abban az esetben a fogyasztó ezen körülményekre – mint a másik fél felróható magatartására – hivatkozva vitathatja az általa megtett nyilatkozat valóságnak megfelelőségét is, és számára lehetőséget kell biztosítani az ellenbizonyításra. Ha a nyilatkozatban nem derül ki egyértelműen, hogy melyik általános szerződési feltételekre vonatkozik, akkor a pénzügyi intézményt terheli annak bizonyítása, hogy konkrétan mely okiratokat tett megismerhetővé a fogyasztó számára, a fogyasztó ilyen általános jellegű nyilatkozata ugyanis – az okirat bizonyító erejének terjedelmére is tekintettel – nem alkalmas annak bizonyítására, hogy konkrétan mely általános szerződési feltételek váltak a szerződés részévé⁷⁰.

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (továbbiakban régi Hpt.) 210. §-ának (1) bekezdése kizárólag az egyedi szerződésre irányadóan írja elő az írásba foglalási, és az ügyfél részére történő átadási kötelezettséget. Az üzletszabályzat, a hirdetmény a fogyasztó aláírása nélkül is a szerződés részévé válik, ha a szerződés tételes rendelkezése folytán azok az egyedi szerződés részét képezik⁷¹. A felek megállapodásának részévé

---

szolgáltató arra hivatkozik, hogy egy szabványfeltételt egyedileg megtárgyaltak, ennek bizonyítása az eladót vagy szolgáltatót terheli.

⁶⁶ 2/2011. PK vélemény indokolása

⁶⁷ régi Ptk. 2006. március 1. napját megelőzően hatályban volt 205. §-ának (3) bekezdése, illetve 2006. március 1. napját követően hatályban volt 205/B. §-ának (1) bekezdése

⁶⁸ EBH2011. 2413.

⁶⁹ A DH törvények hatálya alá tartozó szerződések érvénytelenségével kapcsolatos perekkel foglalkozó konzultációs testület 2016. november 9. napján tartott üléséről szóló emlékeztető II.3. pontja.

⁷⁰ A DH törvények hatálya alá tartozó szerződések érvénytelenségével kapcsolatos perekkel foglalkozó konzultációs testület 2016. november 9. napján tartott üléséről szóló emlékeztető II.2. pontja.

⁷¹ Kúria az 1/2016. PJE határozata 1.b) pontja

vált hirdetmény közzétételéhez elegendő⁷², ha az az üzletfelek részére nyitva álló helyiségekben, vagy elektronikus úton elérhető⁷³.

Önmagában tehát az, hogy a szerződés nem tartalmaz utalást a hitelező, lízingbeadó üzletszabályzatára, vagy általános szerződési feltételeire, illetve, hogy nem blanketta kitöltésével jött létre, hanem közjegyzői okiratba foglaltan⁷⁴, nem jelenti azt, hogy a szerződés tartalmát illetően annak minden részlete tekintetében a felek tárgyalása eredményeként került a szerződés megfogalmazásra.

Azon körülmény, hogy az adott általános szerződési feltétel nem minősül egyedileg megtárgyaltnak nem jelenti azt, hogy az a szerződés részévé sem vált⁷⁵, ugyanis az általános szerződési feltétel egyik fogalmi ismérve az egyedileg megtárgyaltság hiánya.

Az általános szerződési feltételek fogyasztó általi megismertetése az egyedileg megtárgyaltság kritériumának önmagában nem tesz eleget⁷⁶. Önmagában annak egyoldalú szerződésbeli deklarálása, hogy a fogyasztó az adott általános szerződési feltételeket átvette, nem minősül általános szerződési feltételnek⁷⁷.

6. A tisztességtelenség

A rPtk. 1997. évét megelőzően hatályban volt rendelkezése csupán annyit írt elő, hogy amennyiben jogi személy használ általános szerződési feltételeket, amelyek részére indokolatlan egyoldalú előnyt biztosítanak, a sérelmes kikötés megtámadására csak a külön jogszabályban meghatározott állami vagy társadalmi szervek jogosultak. A tisztességtelen szerződési feltétel vizsgálatának lehetőségét az 1997. évi CXLIX. 3. §-a vezette be a régi Ptk.-ba, amely szerint, ha az általános szerződési feltétel tisztességtelen, a kikötést a sérelmet szenvedő fél megtámadhatja, amellyel biztosította a ténylegesen érdeksérelmet szenvedő fél számára a megtámadás lehetőségét.

A fogyasztók érdekeinek védelmét szolgáló szerződési jogi szabályok megalkotása igényének hátterében annak fel- és elismerése állt, hogy a felek között meglévő lényeges – általában a gazdasági erőben, szakismeretben, információval való ellátottságban megnyilvánuló – különbségek szükségessé teszik a legkedvezőtlenebb pozícióban lévő fogyasztók érdekei érvényre jutásának támogatását, akár a szerződési szabadság korlátozásával is⁷⁸.

---

⁷² rHpt. 203. §-ának (3) bekezdése

⁷³ BH2017. 125. (Kúria Gfv. VII. 30.163/2016.) határozat indokolási része

⁷⁴ BH2012. 247. (Kúria Gfv. IX. 30.387/2011.)

⁷⁵ EBH 2011.2413

⁷⁶ BH 2013.128.

⁷⁷ BDT 2013.2889

⁷⁸ Zavodnyik József (2013/2.): *Az általános szerződési feltételek és a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok*. Versenytükör, IX. évfolyam, 34.

Az Európai Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében a 93/13/EGK irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz, vagy a szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy a szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül, hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát⁷⁹.

Az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerint egyedileg meg nem tárgyalta szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

Az irányelv 4. cikkének (2) bekezdése alapján a feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek.

A rPtk. 1997-es módosítása jelentős lépésének bizonyult és első alkalommal kísérelte meg összeilleszteni a magyar polgári jogi gondolkodást és az európai elvárásokkal⁸⁰, azonban több jogirodalmi álláspont szerint nem tartozott a legsikerültebb implementációk körébe⁸¹. A kritikák javarésze azon jogszabályi követelményt érintették, amely a tisztességtelenség megállapításához a megtámadhatóság következményét fűzte. Ez nem volt összhangban az irányelv 6. cikk (1) bekezdésével, amely a fogyasztói szerződésben alkalmazott tisztességtelen kikötés esetén a fogyasztó vonatkozásában kötelezettséget nem teremtő kikötésnek tekinti. Mind az elméleti, mind a gyakorlati megfontolások szerint a hagyományos magyar dogmatikai terminológiában az irányelv előírása semmisséget jelentett, már pedig relatív (egyoldalú) semmisséget, amelyet csak a fogyasztó javára lehet figyelembe venni⁸². Ezen túlmenően a módosított törvény felhatalmazása alapján a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999. (II. 5.) Kormányrendelet meghatározta a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételeket, két kategóriát különböztetve meg, egyrészt a feltétlenül tisztességtelen, (ügynevezett fekete) valamint vélelmezetten tisztességtelen (ügynevezett szürke) kikötéseket. A vélelmezetten tisztességtelen kikötések esetén van lehetőség az ellenbizonyításnak, még a feltétlenül tisztességtelen kikötéseket, semmisnek minősítette, annak ellenére,

⁷⁹ például C-472. sz. Banif Plus ügyben 2013. február 21. napján hozott ítélet

⁸⁰ Csehi Zoltán (2009): *Az általános szerződési feltételek szabályai az európai jog szorításában*. Bank- és Hitelviszonyok, Kodifikációs tanulmányok az új Ptk. születése kapcsán, Miskolc, Novotni Alapítvány, 85.

⁸¹ Csehi-Koltay-Landi-Pogácsás (2014): (L)ex Catedra et Praxis: Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából. In: *Fazekas Judit: Az általános szerződési feltételek – tisztességtelen kikötések*. Budapest, Pázmány Press, 272.]

⁸² Vékás Lajos (2004/6): *A Ptk. 209. §-ának megmértetése az Európai Közösségek bírósága előtt*. Európai Jog.

hogy a rPtk. a semmisség megállapításához a szerződés megtámadását követelte meg⁸³. A bírói gyakorlat a jogszabályi ellenmondást korrigálva akként foglalt állást, hogy a 2004. május 1. napja és 2006. március 1. napja közötti időszakban megkötött fogyasztói szerződésekben alkalmazott, egyedileg meg nem tárgyalt, illetve általános szerződési feltétel tisztességtelenségének is a semmisség a jogkövetkezménye⁸⁴. A fenti okokra tekintettel került sor a rPtk. 2006. március 1-jei hatállyal történő módosítására.

A rPtk. 2006. március 1. napját megelőzően hatályban volt 209/B. §-ának (1) bekezdése, illetve a 2006. március 1. napját követően hatályban volt 209. §-ának (1) bekezdése határozta meg a tisztességtelenség fogalmát. A meghatározások közösek voltak abban, hogy tisztességtelennek csak általános szerződési feltétel, illetve fogyasztói szerződés minősülhetett, azonban a 2006. március 1. napját követően hatályban volt jogszabályhely szűkítette a vizsgálható fogyasztói szerződések körét akként, hogy amennyiben a felek egyedileg megtárgyalták az adott fogyasztói szerződésben szereplő kikötést, akkor tisztességtelenségének megállapítására nem nyílt már lehetőség. A tisztességtelenség megállapításának feltétele, hogy a szerződési feltétel a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul az egyik fél – a 2006. március 1. napjától kezdődően hatályban lévő szövegezés szerint pontosítva csak a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél – hátrányára állapítsa meg.

Nem érintette a jogszabályváltozás azon szabályokat, miszerint nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg⁸⁵; valamint, hogy külön tájékoztatni kell a másik felet arról az általános szerződési feltételről, amely a szokásos szerződési gyakorlattól, a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől lényegesen vagy valamely korábban a felek között alkalmazott kikötéstől eltér, mivel az ilyen feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél – a külön, figyelemfelhívó tájékoztatást követően – kifejezetten elfogadta⁸⁶; továbbá, hogy a feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való

---

⁸³ Az ellentmondás a joggyakorlatban is problémákat okozott, különösen a bizonyítási kötelezettségről történő tájékoztatás körében. A BH 2002.105. számú eseti döntésben a Legfelsőbb Bíróság úgy foglalt állást, hogy mivel a régi Ptk. 209. § (1) bekezdése a tisztességtelen általános szerződési feltételhez (kikötéshez) nem a semmisség, hanem a megtámadhatóság jogkövetkezményét fűzi, ezért a semmisségi ok tekintetében a bíróságot nem terheli kiiktatást kötelezettség.

⁸⁴ 3/2011. PK vélemény 2. pontja

⁸⁵ rPtk. 2006. március 1. napját megelőzően hatályban volt 209/B. §-ának (6) bekezdése, 2006. március 1. napját követően hatályban volt 209. §-ának (6) bekezdése

⁸⁶ rPtk. 2006. március 1. napját megelőzően hatályban volt 205. §-ának (5) bekezdése, 2006. március 1. napját követően hatályban volt 205/B. §-ának (2) bekezdése

kapcsolatát⁸⁷. Lényegét illetően nem változott azon szabályozás sem, hogy a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a (fő)szolgáltatást és ellenszolgáltatást, azok arányát meghatározó szerződési kikötésre, ha annak szövegezése egyértelmű, világos és mindkét fél számára érthető⁸⁸.

A régi Ptk. 2009. május 22. napjától hatályos módosítása⁸⁹ szerint azonban már önmagában azon körülmény alapján is tisztességtelenné tette a szerződési feltételt, miszerint az adott szerződési feltétel nem volt világos vagy nem volt érthető⁹⁰.

Mivel a régi Ptk. 209. §-ában meghatározott érvénytelenségi ok részben uniós irányelvek átültetése folytán került a magyar jogrendszerbe, így alkalmazásuk az uniós szabályok értelmezését is igénylik, amelyre – kétség esetén – az Európai Unió működéséről szóló szerződés 267. cikk (3) bekezdése értelmében az Európai Unió Bírósága hivatott⁹¹. A bíróság nemcsak az átültetett nemzeti jogszabályban tételesen meghatározott esetekben állapíthatja meg egy szerződési feltétel tisztességtelenségét⁹².

Az Európai Unió Bírósága ítélezési gyakorlata szerint a 93/13/EGK tanácsi irányelv 3. cikk (1) és a 4. cikk (1) bekezdése együtt határozza meg azon követelményeket, amelyek lehetővé teszik a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének a vizsgálatát⁹³. A nemzeti bíróság a szerződéses feltétel tisztességtelen jellegének vizsgálata során figyelemmel kell, hogy legyen a szerződés tárgyát képező áruk és szolgáltatások jellegére, a szerződéskötés körülményeire, a szerződés többi rendelkezésére, valamint olyan másik szerződés rendelkezéseire, amelytől a vizsgált szerződés függ⁹⁴.

Amennyiben a szerződési feltétel jogszabályi rendelkezést fogalmaz meg, nem tartozik az irányelv hatálya alá⁹⁵, ezért a tisztességtelenség vizsgálata annál a szerződési feltételnél kizárt, amely olyan kógens vagy kellően körülírt tartalmú diszpozitív szabálynak felel meg, amely megállapodás nélkül, vagy akár annak ellenére is a szerződés részévé válik⁹⁶. Annak megállapításához, hogy valamely feltétel a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz-e elő a fogyasztó kárára, különösen a nemzeti jognak a felek ezirányú megállapodása hiányában irányadó szabályait kell figyelembe venni. Ilyen összehasonlító vizsgálat alapján ítélni meg a nemzeti

⁸⁷ rPtk. 2006. március 1. napját megelőzően hatályban volt 209/B. §-ának (3) bekezdése, 2006. március 1. napját követően hatályban volt 209. §-ának (2) bekezdése

⁸⁸ rPtk. 2006. március 1. napját megelőzően hatályban volt 209/B. §-ának (5) bekezdése, 2006. március 1. napját követően hatályban volt 209. §-ának (5) bekezdése

⁸⁹ 2009. évi XXXI. törvény

⁹⁰ rPtk. 209. §-ának (4) bekezdése

⁹¹ A 6/2013. Polgári jogegységi határozat indokolási része 2. pontjának f) alpontja.

⁹² BH2012. 247. Kúria Gfv. IX. 30.387/2011. indokolási része

⁹³ Az Európai Unió Bíróságának 2010. június 3. napján kelt C-484/08. számú ítélete

⁹⁴ Az Európai Unió Bíróságának C-226/12. számú ítélete, C-381/14. és C-385/14. egyesített ügyben hozott ítélete.

⁹⁵ Az Európai Unió Bíróságának C-34/13. számú ítélete

⁹⁶ BDT.2014.3174.

bíróság, hogy adott esetben a szerződés mennyiben hozza a hatályos nemzeti jogban szabályozottnál kedvezőtlenebb jogi helyzetbe a fogyasztót⁹⁷.

Az általános szerződési feltétel tisztességtelensége a szerződés teljes vagy részleges érvénytelenségét vonja maga után.

7. A szerződés fogyasztói jellege

A nem fogyasztói szerződésekre sem a 93/13 EGK irányelv, sem a régi Ptk. és a 18/1999. kormányrendelet ezen irányelvet implementáló rendelkezései, sem a rHpt. vonatkozó szabályai, sem a DH1 és DH2 törvény nem vonatkozik, mint ahogyan a 6/2013 és 2/2014 PJE határozatok megfelelő alkalmazásának sincs helye⁹⁸. Mivel az egész jogvita kereteit meghatározó körülményről van szó, ezért a bíróságnak hivatalból kell észlelnie, hogy a perbeli jogviszony fogyasztói szerződésnek minősül-e, avagy sem. Kétség esetén azonban a szerződés fogyasztói jellegének a bizonyítása a fogyasztót terheli⁹⁹.

A 93/13/EGK irányelv 2. cikke meghatározza a fogyasztó fogalmát, aki olyan természetes személy, aki saját szakmája, üzleti tevékenysége vagy foglalkozása körén kívül eső szerződések keretében jár el. A különböző uniós országok eltérő módon ültették át a fogyasztó fogalmát saját jogrendszerükbe. Például az észt jogalkotó szerint az átlagos fogyasztó olyan "fogyasztó, aki megfelelően informált, figyelmes és körültekintő, figyelembe véve a szociális, kulturális és nyelvi tényezőket" (Act Amending The Consumer Protection Act and The Law of Obligations Act 12. § 2.). A lengyel átlagfogyasztó: "az a fogyasztó, aki megfelelően informált, figyelmes és gondos; ezek vizsgálatához a szociális, kulturális és nyelvi tényezőket és az adott fogyasztó speciális csoporthoz való tartozását és figyelembe kell venni" (Act of 23 August 2007. on combating unfair commercial practices, Art. 2. 8.). A ciprusi átlagfogyasztó: "az a fogyasztó, aki megfelelően informált, figyelmes és körültekintő, figyelembe véve a szociális, kulturális és nyelvi tényezőket, továbbá a fogyasztók azon jellemzőit is, melyek különösen kiszolgáltatottá teszik őket tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat szemben" [Law 103 (I) of 2007. The Unfair Business-to-Consumer-Commercial Practices Law, Part I.2.]. Ezen három tagállam szabályozásában közös fogalmi elem az informáltság, figyelmesség, körültekintés¹⁰⁰.

⁹⁷ Az Európai Unió Bíróságának C-415/11. (Aziz-ügy)

⁹⁸ A DH1 és DH2 törvény értelmezésével és gyakorlati alkalmazásával összefüggő bírósági kérdések tárgyában a Kúria polgári kollégiumában 2015. június 22-én, a devizahiteles pereket tárgyaló kúriai bírák, valamint a főtanácsadók részvételével megtartott megbeszélésen kialakított álláspontokról szóló emlékeztető IV.4. pontja

⁹⁹ 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény 1. pontja

¹⁰⁰ Tárczy Edit Zsuzsanna (2012/1): A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok magyar szabályozása – kritikái megjegyzések. *Pro Futuro*, 57-58.

A hazai jogszabályok szerint a szerződés fogyasztói szerződésnek minősül, ha az adós mint gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül eső célból szerződést kötő személy és a hitelező mint a szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében kötő személy között jön létre¹⁰¹.

A rHpt. 2010. június 11. napja előtt hatályban volt 213. §-ának (1) bekezdése fogyasztási, illetve lakossági kölcsönszerződés esetén irányadó, amely fogalmakat, továbbá a fogyasztó fogalmát a Hpt. 2. számú mellékletének III.4.,5. és 13. pontjai határozták meg. Ezek szerint fogyasztó az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, míg fogyasztási kölcsönnek minősül a mindennapi élet szokásos használati tárgyainak megvásárlásához, javíttatásához vagy szolgáltatás igénybevételéhez, továbbá a felhasználási célhoz nem kötött fogyasztónak nyújtott kölcsön, továbbá lakossági kölcsönnek tekintendő a fogyasztási kölcsön, valamint az ingatlan vásárlására, építésére, felújítására, bővítésére, korszerűsítésére, továbbá közműfejlesztésre fogyasztónak nyújtott kölcsön.

A rHpt. 2. számú melléklet III.5. és 13. pontjai alapján megállapítható, hogy a rHpt. szerinti fogyasztási-, lakossági kölcsönszerződések a régi Ptk. szerinti fogyasztói szerződésnek minősülnek¹⁰².

A devizahiteles válság kitörését követően, 2010. január 14. napjától kezdődően hatályba lépett a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény, amely jogszabály meghatározza a fogyasztó fogalmát, illetve szabályokat tartalmaz a devizahitelek megkötését megelőző tájékoztatásra is.

A szerződés fogyasztói jellegének megítélését illetően a bírói gyakorlat figyelemmel kell, hogy legyen a szerződés céljára. Az üzletszerű tevékenység fogalma feltételezi a nyereség, illetve vagyonszerzés végett végzett gazdasági tevékenysége rendszeres jellegét, kölcsönszerződés tehát nem minősül fogyasztói kölcsönnek, ha a kölcsön igénybevételére rendszeresen végzett, haszonszerzésre irányuló gazdasági tevékenységgel összefüggésben kerül sor. A rendszeresség ugyanakkor nem jelent folyamatosságot, ezért a kiegészítő vagy időnyelleggel végzett gazdasági tevékenység is minősülhet üzletszerűnek¹⁰³.

A hitel kiváltása, mint hitelcél nem változtatja meg az eredeti kölcsön célját, ezért, amennyiben az a kölcsön, amelyeknek a kiváltására az újabb kölcsönt felvették, fogyasztási lakossági kölcsön volt, akkor a kiváltásra szolgáló hitel is ilyen jellegűnek minősül¹⁰⁴. Ha a kölcsön felvételére üzletszerű tevékenység keretében kerül sor, a szerződés akkor sem minősül fogyasztói szerződésnek, ha a kölcsönt az adós csak részben használta föl gazdasági célja megvalósítása érdekében¹⁰⁵. Egy korlátozott felelősségű társaság üzletreszének megszerzése

---

¹⁰¹ rPtk. 685. §-ának d) és e) pontja

¹⁰² 6/2013. Polgári jogegységi határozat indokolási része.

¹⁰³ A DH törvények hatálya alá tartozó szerződések érvénytelenségével kapcsolatos perekkel foglalkozó konzultációs testület 2016. november 9. napján tartott üléséről szóló emlékeztető 1.1. pontja

¹⁰⁴ BH2016. 83. (Kúria, Pfv. VI.20.968/2015.)

¹⁰⁵ BDT. 2004.3083. és BDT. 2018.138.

céljából nyújtott kölcsön nem minősül fogyasztói szerződésnek¹⁰⁶, miként egy üzleti tevékenység céljára szolgáló kisteherautó megvásárlására irányuló adásvételi szerződésből fakadó vételár-fizetési kötelezettség kiegyenlítésére irányuló kölcsönszerződés sem, mivel a kisteherautó nem minősül a mindennapi élet szokásos használati tárgyának, így a nyújtott kölcsön olyan felhasználási célhoz kapcsolódott, amely miatt a fogyasztási szerződés létrejöttének megállapítása is kizárt volt¹⁰⁷. Nem minősül fogyasztói szerződésnek az a kölcsönszerződés, amelyet a gazdasági társaság saját gazdasági tevékenységének végzése érdekében, mezőgazdasági berendezés vétele céljából kötött, továbbá a tagjai által e szerződés biztosítására készfizető kezességet vállaló szerződés sem¹⁰⁸.

Másrészt fontos körülmény a szerződést kötő adós személye is, mivel a nagy kockázatú deviza, határidős opciós és swap ügyleteket, értékpapír és értéktőzsdei ügyleteket kötő természetes személy fél nem minősül fogyasztónak¹⁰⁹, miként nem léphet föl fogyasztóként azon személy sem, aki a szerződést egyéni vállalkozóként kötötte meg¹¹⁰. Amennyiben a szerződésben kötelezetti oldalon többen lépnek föl, akkor valamennyi adós személyi körülményeit vizsgálni kell, tekintettel arra, hogy a szerződés nem minősülhet fogyasztói szerződésnek, ha az adóstársak egyike nem természetes személy, mert a szerződés fogyasztói jellege csak akkor állapítható meg, ha a fogyasztói szerződés fogalmi elemei valamennyi adóstárs vonatkozásában fennállnak¹¹¹.

Lényeges körülmény a jogszabályi környezetet illetően az is, hogy a fogyasztói hitelmegállapodásokról 2008. április 23-án elfogadott 2008/48/EK irányelvet a 30. cikk (1) bekezdése alapján nem kell alkalmazni azokra a hitelmegállapodásokra, amelyek a nemzeti végrehajtási intézkedések hatálybalépésének időpontjában már léteznek. A tagállamok számára az átültetés, az irányelvnek megfelelő rendelkezések elfogadásának határideje a 27. cikk (1) bekezdése szerint 2010. június 11. napja volt. Ez alól kivétel a 11-13., a 17. cikk¹¹², valamint a folyószámlahitelre irányadó 18. cikk (1) bekezdésének második mondata és a 18. cikk (2) bekezdés alkalmazása. Ezen uniós jogi aktusnak való megfelelést a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény szolgálta, ezen törvény rendelkezéseit alapvetően a 2010. június 11. napját követően kötött szerződésekre lehet alkalmazni, így az árfolyamkockázattal kapcsolatosan indult perekben alapvetően nem játszik szerepet.

---

¹⁰⁶ EBH2015. G.1.

¹⁰⁷ BH2016. 178. (Kúria Pfv.VII.21.598/2015.) határozat indokolási része

¹⁰⁸ BH 2016. 89.

¹⁰⁹ BDT. 2019.7.

¹¹⁰ BH2015. 197. határozat indokolási része és BH2015. 197. (Kúria Gfv.VII.30.196/2014.)

¹¹¹ A DH törvények hatálya alá tartozó szerződések érvénytelenségével kapcsolatos perekkel foglalkozó konzultációs testület 2016. november 9. napján tartott üléséről szóló emlékeztető 1.2. pontja

¹¹² A hitelkamatlábra vonatkozó tájékoztatás, kötelezettségek a folyószámlahitel formájában nyújtott hitelmegállapodásoknál, nyílt végű hitelmegállapodások, jogok engedményezése.

8. Az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás tartalma

8.1. A tájékoztatás tartalma kölcsönszerződések körében

2005. január 1. napját megelőzően még nem volt hatályban a rHpt. 203. §-ának (6) bekezdése, valamint 203. §-a (7) bekezdésének a) pontja, amely jogszabályhelyek a hitelező számára előírták volna a tájékoztatás kötelezettségét az árfolyamkockázat jellegéről, ezért a 2005. január 1. napját megelőzően kötött szerződéseket illetően a szerződéskötés során tanúsítandó együttműködési kötelezettség körében vizsgálható az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás jellege.

A kölcsönszerződésekre vonatkozóan 2005. január 1. napjától kezdődően törvény¹¹³ fogalmazta meg azon tájékoztatás mint szerződéses rendelkezés tartalmát, amely az árfolyamkockázat jellegéről szólt, ennek alapján a lakossági/fogyasztónak minősülő ügyféllel kötendő, devizahitel nyújtására irányuló, illetőleg ingatlanra kikötött vételi jogot tartalmazó szerződés esetén a pénzügyi intézménynek fel kell tárnia a szerződéses ügyletben az ügyfelet érintő kockázatot, amelynek tudomásulvételét az ügyfél aláírásával igazolja. A kockázatfeltáró nyilatkozatnak tartalmaznia kell devizahitel nyújtására irányuló szerződés esetén az árfolyamkockázat ismertetését, valamint annak hatását a törlesztő részletre.

A fogyasztó részére az árfolyamkockázat jellegéről adott tájékoztatás tartalmát illetően a Kúria jogegységi határozatok formájában kötelező erővel bíró útmutatásokat adott a bíróságok részére, illetve a különböző konzultációs testületek állásfoglalásai is alakítani próbálták a joggyakorlatot.

A deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződés azon rendelkezése, amely szerint az árfolyamkockázatot - a kedvezőbb kamatmérték ellenében - korlátozás nélkül a fogyasztó viseli, a főszolgáltatás körébe tartozó szerződéses rendelkezés, amelynek a tisztességtelensége főszabályként nem vizsgálható. E rendelkezés tisztességtelensége csak akkor vizsgálható és állapítható meg, ha az általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó számára annak tartalma a szerződéskötéskor - figyelemmel a szerződés szövegére, valamint a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatásra is - nem volt világos, nem volt érthető. Ha a pénzügyi intézménytől kapott nem megfelelő tájékoztatás vagy a tájékoztatás elmaradása folytán a fogyasztó alappal gondolhatta úgy, hogy az árfolyamkockázat nem valós, vagy az őt csak korlátozott mértékben terheli, a szerződésnek az árfolyamkockázatra vonatkozó rendelkezése tisztességtelen, aminek következtében a szerződés részlegesen, vagy teljesen érvénytelen¹¹⁴.

---

¹¹³ rHpt. 2005. január 1. napját követően hatályba lépett 203. §-ának (6) bekezdése, valamint 203. §-a (7) bekezdésének a) pontja, továbbá a 2008. szeptember 1. napjától 203. §-ának (4) bekezdése, illetve (5) bekezdésének a) pontja

¹¹⁴ 2/2014. Polgári jogegységi határozat 1. pontja

A pénzügyi intézményt a jogszabály alapján terhelő tájékoztatási kötelezettségnek ki kellett terjednie az árfolyamváltozás lehetőségére, és arra, hogy annak milyen hatása van a törlesztőrészletekre. A tájékoztatási kötelezettség nem terjedhetett ki az árfolyamváltozás mértékére¹¹⁵, A pénzügyi intézménynek nem kellett arról nyilatkoznia, hogy a hosszabb távra kötött szerződés ideje alatt mi lehet az árfolyamváltozás felső határa¹¹⁶.

A tájékoztatás jellegét „a releváns ténybeli elemek összességére tekintettel” kell megállapítani, vagyis ebből a szempontból nem csak a szerződés tartalmának, szövegének van jelentősége, hanem a szerződéskötés során „közvetett reklámnak és tájékoztatásnak” is¹¹⁷. Az irányelv 4. cikk (1) bekezdése, valamint az azt átültető Ptk. 209. § (2) bekezdése szerint is egy szerződési feltétel tisztességtelenségének megítélésakor a szerződés megkötésére vezető minden körülményt - így a kapott tájékoztatást is - figyelembe kell venni.

Abban az esetben, ha a szerződés szövegéből és a pénzügyi intézmény által nyújtott tájékoztatásból egyértelműen felismerhető volt az „átlagos fogyasztó” mércéjén keresztül megítélt konkrét fogyasztó számára, hogy az árfolyamkockázat korlátozás nélkül kizárólag őt terheli, és hogy az árfolyam rá nézve kedvezőtlen változásának nincs felső határa, a vizsgált kikötés tisztességtelenségét a Ptk. 209. § (5) bekezdésében foglaltakra tekintettel nem lehet megállapítani.

Amennyiben a fogyasztó a jogszabály által előírt tájékoztatást megkapta, a kockázatfeltáró nyilatkozatot aláírta, akkor azt - az ellenkező bizonyításáig - úgy kell értékelni, hogy az árfolyamkockázat korlátozás nélkül őt terhelő volta számára világos és érthető volt, illetve annak kellett lennie. A pénzügyi intézménynek kell bizonyítania, hogy a fogyasztó tájékoztatása ilyen módon megtörtént.

Amennyiben azonban az árfolyamkockázat korlátlan viselésének szerződési rendelkezése a fogyasztó számára a pénzügyi intézménynek felróható okból nem volt világosan felismerhető, illetve érthető, fennállnak a szerződés tisztességtelensége megállapításának a feltételei.

Előfordulhatott ugyanis, hogy a szerződés egyértelmű megfogalmazása, a megfelelő tartalmú kockázatfeltáró nyilatkozat ellenére a szerződéskötés során a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatás alapján a fogyasztó alappal gondolhatta úgy, hogy az általa viselendő árfolyamkockázat nem valós, annak nincs reális valószínűsége, vagy az bizonyos mértékben korlátozott (van egy maximuma). Ez a helyzet akkor, ha a fogyasztó az árfolyamváltozás várható alakulásáról, maximális mértékéről a pénzügyi intézménytől, annak képviselőjétől konkrét, hitelt érdemlőnek tűnő, később azonban tévesnek, valótlanak bizonyult tájékoztatást kapott. Ebben az esetben a szerződés a nem

---

¹¹⁵ 6/2013. Polgári jogegységi határozat 3. pontja

¹¹⁶ BH2012/7/G.4.

¹¹⁷ 2/2014. Polgári jogegységi határozat indokolási rész 74. pont

megfelelő (téves, félreérthető, nem egyértelmű) tájékoztatással érintett rendelkezése tisztességtelen, amely a szerződés részleges vagy teljes érvénytelenségét eredményezi.

A fogyasztó az Európai Unió Bírósága által kialakított definíció szerint nem a konkrét szerződő fél, hanem az általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó. Ezen zsinórmérce szerint kell vizsgálni a kikötés átláthatóságát. A Kásler-ítélet¹¹⁸ – a kétnemű árfolyam alkalmazásának átláthatóságával összefüggésben, de ilyen esetben is irányadó szempontok felmutatásával – hangsúlyozza azt is, hogy a szerződési feltétel átláthatóságának követelményét kiterjesztően kell értelmezni. Nem elég a kikötés nyelvtani értelmezése, hanem a releváns tények összességét kell értékelni:

- ide tartozik a szerződéskötést megelőzően a fogyasztónak nyújtott tájékoztatás,
- figyelembe kell venni a szerződésre vonatkozóan közzétett reklámok és tájékoztatást,
- értékelni kell továbbá, hogy a szerződés mennyire átlátható mutatja be az adott rendelkezést, annak hatását, a többi szerződési kikötéssel való együttthatását.

Mindezek alapján a bíróságnak állást kell foglalnia arról, hogy az átlag a fogyasztónak mennyiben állt módjában értékelni az adott rendelkezésből számára eredő gazdasági következményeket¹¹⁹.

Az árfolyamkockázatról való tájékoztatás akkor lehet megfelelő, ha megállapítható, hogy a hitelező a fogyasztót még a szerződéskötést megelőzően tájékoztatta arról, hogy:

- a tartozás devizában való meghatározása azt jelenti, hogy a futamidő alatt végig, minden esetben a kikötött deviza forinthez viszonyított mindenkori árfolyamának figyelembevételével számított törlesztőrészletet kell fizetnie;
- az árfolyamváltozást a kedvezőbb kamatmérték ellenében kell vállalnia;
- ennek kockázatáról
  - o az árfolyamváltozás kiszámíthatatlanságáról, jellemző tendenciájáról,
  - o korlátlanyságról,
  - o a törlesztő részletekre vagy futamidőre gyakorolt hatásáról, továbbá,
- az adott termékről (szerződési konstrukcióról) nyilvánosan – szórólapokon, médiában közzétett reklámban – és ezzel adekvát tájékoztatást adott;

---

¹¹⁸ Európai Unió Bírósága által a C-26/13. számú ügyben 2014. április 30. napján hozott ítélet

¹¹⁹ Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása a fogyasztói kölcsön szerződésekkel kapcsolatos perekben címmel 2015. november 23. napján tartott országos szakmai tanácskozáson elhangzottak anyaga VIII.1. pont.

- olyképpen, hogy mindezek alapján az átlagos fogyasztó mérlegelte, hogy a szerződés teljes futamidejét is figyelembe véve a kedvezőbb kamatmérték elérése érdekében az árfolyamváltozás kockázata ésszerűen vállalható, azaz: tisztában volt a kockázatvállalás gazdasági következményeivel¹²⁰,
- továbbá, ha a tájékoztatásból kitűnik, hogy a fogyasztóra hátrányos árfolyamváltozásnak nincs felső határa, vagyis a törlesztő részlet akár jelentősen is megemelkedhet, valamint ha abból az is kitűnik, hogy az árfolyamváltozás lehetősége valós, az a hitel futamideje alatt is bekövetkezhet, nem elhanyagolható mértékű kockázatot jelent, és nem csak elhanyagolható mértékben növelheti a törlesztő részleteket¹²¹.

Azon követelmény, amely szerint a szerződési feltételeket világosan és érthetően kell megfogalmazni, arra kötelezi a pénzügyi intézményeket, hogy elegendő tájékoztatást nyújtsanak a kölcsönfelvevők számára ahhoz, hogy ez utóbbiak tájékozott és megalapozott döntéseket hozhassanak. E tekintetben e követelmény magában foglalja, hogy az árfolyamkockázattal kapcsolatos feltételnek nemcsak alaki és nyelvtani szempontból, hanem a konkrét tartalom vonatkozásában is érthetőnek kell lennie a fogyasztó számára, abban az értelemben, hogy az általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó ne csupán azt legyen képes felismerni, hogy a nemzeti fizetőeszköz a kölcsön nyilvántartásba vétele szerinti devizához képest leértékelődhet, hanem értékelni kell tudnia egy ilyen feltételnek a pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt – esetlegesen jelentős – gazdasági következményeit is¹²².

Nem minősül megfelelő tájékoztatásnak, ha az árfolyamkockázat viselése csak kikövetkeztethető a szerződés egyes rendelkezéseiből, vagy több különböző okiratban (például üzletszabályzat, hirdetés) szereplő rendelkezések együttes értelmezése alapján¹²³.

Az, hogy az árfolyamkockázatról való tájékoztatást tartalmazó okirat aláírására a szerződéskötéssel egyidejűleg kerül sor, akkor nem kifogásolható, ha a félnek elegendő idő állt rendelkezésére annak áttanulmányozására a szerződés aláírását megelőzően¹²⁴. Önmagában az, hogy maga a fogyasztó nem járt el kellő körültekintéssel, nem zárja ki, hogy a fogyasztó arra hivatkozzék,

---

¹²⁰ Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása a fogyasztói kölcsön szerződésekkel kapcsolatos perekben címmel 2015. november 23. napján tartott országos szakmai tanácskozáson elhangzott anyaga VIII.1. pont.

¹²¹ A Kúria Elnöke által az ún. devizahiteles érvénytelenségi perek jogalkalmazási kérdéseinek vizsgálatára felállított Konzultációs Testület 2019. április 10. napján tartott emlékeztető 8. és 9. pont

¹²² Az Európai Unió Bírósága által a C-51/17. sz. ügyben 2018. szeptember 20. napján hozott ítélet

¹²³ hivatkozott emlékeztető 4. pontja

¹²⁴ hivatkozott emlékeztető 5. pontja

hogy a pénzügyi intézmény nem, vagy nem megfelelően tett eleget a tájékoztatási kötelezettségének. Annak megítélésénél, hogy a fogyasztó kellő körültekintéssel járt-e el, amikor nem kért a pénzügyi intézménytől további tájékoztatást, figyelemmel kell lenni a szerződés átlagos fogyasztó számára esetleg félreérthető, homályos, bonyolult megfogalmazására is¹²⁵.

8.2. Árfolyamkockázatról történő tájékoztatás a lízingszerződések körében

A lízingszerződés fogalmát a rPtk. ugyan nem ismerte, azonban a gyakorlat által ismert és elterjedt szerződéstípusnak minősült. A lízingszerződés olyan atipikus, vegyes szerződés, amely az adásvétel, a bérlet és a pénzkötelmek (hitel) elemeit egyaránt hordozhatja. Pénzügyi lízing esetén a lízingbeadó a lízing tárgyának beszerzéséhez fedezetet nyújt, a futamidő alatt pedig a lízingtárgy a lízingbevevő bérletébe/használatába kerül. A szerződő felek a futamidő végére a lízingtárgy sorsáról különféleképpen állapodhatnak meg¹²⁶.

A deviza alapú lízingszerződések körében a fogyasztók részére az árfolyamkockázat jellegéről adott tájékoztatás tartalmával szemben a kölcsönszerződésektől eltérő elvárás támasztható az eltérő jogszabályi környezet miatt. A rHpt. árfolyamkockázatra vonatkozó rendelkezései a lízingszerződésekre nem terjedtek ki¹²⁷, azonban a pénzügyi lízingszerződést kötő pénzügyi intézményt is terheli a szerződést érintő minden lényeges körülményre vonatkozó tájékoztatási kötelezettség, a kockázatfeltáró írásbeli nyilatkozat hiánya esetén, a kockázat feltárásának vitatásakor, a pénzügyi intézményt terheli annak bizonyítása, hogy ilyenre részéről ténylegesen sor került, azaz, hogy a régi Ptk.¹²⁸ szerint, a szerződéskötést megelőző együttműködési és tájékoztatási kötelezettségét teljesítette¹²⁹, a régi Ptk. általános szerződéses szabályai alapján lehet vizsgálnia azt, hogy az árfolyamkockázat fogyasztó általi viselése világos, érthető szerződési feltétel volt-e, amelynek keretében a kiterjesztő értelmezés tilalma folytán nem követelhető meg a pénzügyi intézménytől a kockázatfeltáró nyilatkozat tartalmával azonos szerződéses tartalom vagy tájékoztatás, azaz az ügyfelet érintő kockázat feltárásaként az árfolyamkockázatnak, valamint törlesztőrészletre gyakorolt hatásának az ismertetése¹³⁰.

A cikk következő, második részében az árfolyamkockázatról szóló szerződési feltételek tisztességtelenségének elvi keretei mellett annak gyakorlati megvalósulását kísérlem bemutatni.

¹²⁵ hivatkozott elékeztető 6. és 7. pontja

¹²⁶ AVÉ 2011/9., Legfelsőbb Bíróság Kfv.V.35.398/2010/5., Fővárosi Bíróság 4.K.34.961/2009/3. számú határozata

¹²⁷ régi Hpt. 203. §-ának (6) és (7) bekezdése

¹²⁸ régi Ptk. 205. § (3) bekezdése

¹²⁹ BH2016. 148. (Kúria Gfv. VII. 30.295/2015.) határozat indokolási része

¹³⁰ Debreceni Ítéltábla Pf.20.443/2016/4. határozatának indokolási része